

životu Židova. Posebna je tema Knjige o Tobiji *brak i obitelj*. Predstavljen je *realni obiteljski život, uključujući kušnju, razdvajanje, susrete...* (str. 403.). *Analizirana poglavlja progovorila su nam o visoko cijenjenom shvaćanju braka i obitelji, bračnoj ljubavi, pri čemu je pijetet prema ocu i majci veoma istaknut* (str. 405.). Za vjerski život važna je molitva. *Knjiga o Tobiji idealan je okvir vjerskoga života u dijaspori poslijesuzanjskoga židovstva. Tobitova uzorna pobožnost pokazuje se u postu, djelima milosrđa i molitvi* (str. 410.). Uz molitvu, prema autoru, važna je tema *zahvaljivanje i blagoslov* (str. 412.-413.). *Za sva dobročinstva što mu je Bog podario, Tobit na neki način poziva čitav svemir da blagoslivlja Gospodina* (str. 413.). Od ostalih, u knjizi obrađenih tema, autor još posebno naglašava anđele i demone. *Rafael i Asmodej dva su natprirodna lika, prilično istaknuta u potonjoj židovskoj i kršćanskoj tradiciji* (str. 414.).

U zaključku autor još jednom rezimira: *Teško bi bilo prihvatiti zaključak da temeljan cilj ovoga djela nije bio upravo prenošenje moralne i vjerske pouke, utemeljene na biblijskoj tradiciji i prilagođene situaciji Židova, koji su poslije progona živjeli raspršeni među poganima* (str. 419.). Ovo je djelo po svom sadržaju *blizu novozavjetnoj doktrini* (str. 419.), a autor završava riječima: *Poruka koju je pisac Tob izrekao u svojem vremenu, smjerokaz je i nama danas na putu prema Bogu, te kako živjeti u skladu s Božjom voljom* (str. 423.).

Na temelju tekstova iz Tob autor se potrudio prenijeti nam i aktualizirati, na sebi svojstven način, poruku ovoga starozavjetnog spisa. Zahvaljujući studiju klasične filologije, autor dobro poznaje grčki i latinski jezik, što se u djelu vrlo dobro primijeti. Autor se isto tako služi i modernim jezicima, kako se vidi iz popisa korištene literature.

Knjiga je obogaćenje hrvatske biblijske bibliografije i teološke misli.

Karlo Višaticki

**Josip Šimunović,
Župna zajednica na početku
trećega tisućljeća u Republici
Hrvatskoj.**

- Pastoralno-teološka promišljanja o mogućnostima ostvarivanja župnog pastorala, Glas Koncila, Zagreb, 2009., 382. str.

UVODNE MISLI

I STRUKTURA KNJIGE

Sadržaj rada pod nazivom »Župna zajednica na početku trećega tisućljeća u Republici Hrvatskoj«, kako i sam podnaslov rada želi istaknuti, uokviren je u pastoralno-teološka promišljanja o mogućnostima ostvarenja cjelovitoga župnog pastorala. Knjiga je podijeljena u osam poglavlja koja nam, u uvodnim promišljanjima, autor ovoga djela na kratak način predstavlja. Tako rad autora promišlja o sljedećim temama: 1) Strukture u župnoj zajednici; 2) Male zajednice-poticaaj za rad u župnoj zajednici; 3) Župna kateheza u obnovi župne

zajednice; 4) Euharistija u životu župne zajednice; 5) Kršćansko dragovoljstvo kao ostvarenje dijakonije u župnoj zajednici; 6) Pastoralno programiranje i planiranje u župnoj zajednici; 7) Crkveni pokreti i njihovo djelovanje u župnoj zajednici te 8) Djelovanje župne zajednice *ad extra*.

Kao što je vidljivo iz samih naslova, te na isti način iz sadržaja svakog pojedinog navedenoga dijela, autor razumije polazišnu točku promišljanja, što je na poseban način uočljivo u prvom poglavlju knjige, najprije u prepoznatljivim »vidljivim« elementima postojećih župnih zajednica. Naravno, riječ je o njezinim strukturama. Nakon predstavljanja temeljnih strukturalnih jedinica, značajnih za život i rad unutar konkretne župne zajednice, autor u drugom dijelu knjige promišlja o izazovima unutarnjih reformi župne zajednice, koje imaju za cilj kvalitetniji pastoralni i katehetski razvoj. Riječ o živim vjerničkim krugovima, bazičnim ili manjim zajednicama, obrazlaže se kroz prizmu najprije najnovijeg dokumenta Hrvatske biskupske konferencije »Župna kateheza u obnovi župne zajednice«, te na temelju pozitivnih elemenata koje sa sobom donosi upravo takva unutarnja potrebna struktura rada župne zajednice, uokvirena u razmišljanja o manjim zajednicama. Unatoč tomu što ih autor promatra kroz prizmu »poticaja« za kvalitetniji rad župe, kao temeljne strukture života i rada Crkve, autor ne ostaje na tom, nego dubljim promišljanjem o manjim zajednicama daje naglaske potrebne obnove »unutarnjega« načina pastoralnog, no, najprije katehetskog rada žu-

pne zajednice. To na poseban način dolazi do izražaja u trećem poglavlju ove knjige. Važnost župne kateheze, koja se u radu promišlja na način suvremenoga opisa i definicije župne kateheze u crkvenim hrvatskim i općim dokumentima, u ovomu je dijelu predstavljena kao bitno obilježje pastoralnih promišljanja o životu i radu u župnoj zajednici. Iako autor u kasnijim poglavljima dotiče razna pastoralna područja promišljanja o župi i župnoj zajednici, ipak, čini se, autor se na jedinstven način u ovom dijelu sučeljava s konkretnim načinima rada, prepoznatljivim za suvremeni život naših župnih zajednica. U potpunosti svjestan cilja i svrhe sveukupnoga pastoralno-katehetskog djelovanja Crkve, a on je nužno vezan uz župnu zajednicu koja slavi, liturgijski život konkretne Crkve, kroz i po euharistiji, biva u četvrtom dijelu na poseban način naglašen. Tako nas autor, s jedne strane kronološki, s druge, pak, pastoralno teološki, usmjerava na put jedinoga istinskog i ispravnog promišljanja o životu župne zajednice. U tom smislu autoru polazi za rukom knjizi i promišljanju o pastoralnim i katehetskim smjernicama dati »duh« koji se, na žalost ne rijetko, izgubi u želji stvaranja što kvalitetnijih planova i programa, unutar navedenih struktura. Taj duh, promišljan kroz prizmu važnosti euharistijskoga slavlja unutar života župne zajednice, na taj način biva shvatljiv kao izvor istinske obnove čovjeka, s kojim se onda obnavlja i zajednica kojoj pripada, s ciljem ponovnog susreta cijele zajednice upravo u euharistijskom slavlju, koje tako postaje izvor i cilj cjelokupnoga pastoralnog rada Crkve. Nakon, dakle, evangeliza-

cijskih (martyria) i liturgijskih osnova, danih u prva četiri poglavlja ove knjige, autor, promišljajući o župnoj zajednici, kroz prizmu najprije kršćanskoga dragovoljstva, tumači, osvježava i perspektivno promišlja o dijakonijskom nalogu i zadaći Crkve. S pravom, čini se, autor bira upravo temu dragovoljstva u okviru promišljanja o dijakoniji konkretne Crkve, jer rezultati, izraženi u promišljanjima o strukturama Crkve, odnosno župne zajednice, te trenutnim katehetsko-pastoralnim pothvatima u okviru npr. Doškoloavanja kateheta kao suradnika u konkretnom katehetskom radu Crkve, to mu daju za pravo. U tom smislu autor njeguje teološke postavke dragovoljstva, proizašle duboko iz mentaliteta naših vjernika, uvijek spremnih – s obzirom na supsidijarno prihvaćanje sudjelovanja u izgradnji župne zajednice – dati i svoj obol konkretnom i kvalitetnom razvoju života naših župa. Da to nije moguće bez pastoralnog programiranja i planiranja, autor pokazuje unutar promišljanja u šestom poglavlju knjige. Smještajući ovo poglavlje, upravo nakon svih navedenih, autor, iako možda nije imao izravnu namjeru, kao da poziva sve nas na promišljanje o nastanku prvih konkretnih crkvenih zajednica u životu prve Crkve. Tamo su, naime, na poseban način vidljivo u ekleziologiji Pavla – čiju godinu slavimo – službe i »programi«, kao i sva struktura zajednice, ona hijerarhijska najprije, nastajale zbog boljeg i kvalitetnijeg funkcioniranja konkretne zajednice. Na taj način autor, čini se, ima želju naglasiti i tumačiti programiranje kao novu ekleziološku zadaću suvremenih nastojanja Crkve, gdje nisu toliko na-

glašene hijerarhijske stupnjevite funkcije, koliko funkcionalnost zajedničkog programiranja i rada, naravno uz veliku podršku i otvorenost koordinatora sveukupnoga pastoralnog i evangelizacijskog projekta Crkve u današnjem vremenu, zaređenog službenika i pastira Crkve. Tako, ona Rahnerova, »biti svećenik znači biti župnik« dobiva u ovom kontekstu svoj pravi smisao. Upravo na liniji Pavla apostola, a kroz prizmu njegova govora o darovima i proročkoj dimenziji određenih karizmi, autor promišlja o uistinu važnom području života župne zajednice: o crkvenim karizmatiskim i drugim pokretima. Sadržaj je to njegova pretposljednog poglavlja. Promišljajući o crkvenim pokretima koji su, kako veli autor, rasprostranjeni po cijelom svijetu, te u tom kontekstu prepoznatljivi po svom »apostolskom-univerzalnom poslanju«, autor traži u svojim razmišljanjima prostor djelovanja takvih pokreta unutar konkretne župne zajednice. Pomalo poput teksta »Gospod Jahve dade mi jezik vješt da znam riječju krijepiti umorne« (Iz 50,4), autorove riječi bude nove impulse potrebnih zahvata Crkve na ovom području.

Konačno, u potpunosti svjestan župne zajednice kao mjesta dubokoga iskustva vjere kršćana, te pogleda uperena prema »kršćanima u svijetu«, posljednje poglavlje govori o mogućnostima djelovanja župne zajednice »ad extra«. Uistinu, sva obnova koju nerijetko autor knjige zahtijeva od sadašnje župne zajednice, ne može i ne smije samo ostati unutar nje same. Naime, potreba života i mogućega rada u okviru župne zajednice, nužno je vezana za mnoga, najpri-

je društvena područja djelovanja, same Crkve. Na izravan način tako autor poziva kršćane na svjedočenje vlastitoga vjerskog iskustva, koje će, prema njemu, »biti prisutni kvasac u konkretnom društvu«.

NEKI POSEBNI ELEMENTI KNJIGE

1. Kontekst kao polazišna točka promišljanja. Teologija, koja ne dotiče konkretnu stvarnost čovjeka, ili pak ne dopušta da ju konkretni čovjek dotakne, ne može biti dostojna vrjednovanja i tumačenja Božjega utjelovljenja. Naime, čini se da autoru polazi od ruke razviti hermeneutiku života konkretne Crkve. Ne gubeći iz vida tradicionalna, ali i suvremena teološka promišljanja o različitim područjima o kojima autor govori u knjizi, on kao pastoralist, koristeći svu potrebnu literaturu te osvrćući se na različite rezultate vlastitih istraživanja, promatra kontekst vremena i teoloških postavki, reflektira sveukupna događanja i promišljanja oko župne zajednice, oblikuje vlastite stavove i vlastita promišljanja, te upućuje čitatelja kako na daljnju osobnu izgradnju, tako i na buđenje svijesti oko vlastite uloge u izgradnji konkretne župne zajednice.

2. Pastoralna promišljanja u suodgovornosti prema drugim teološkim disciplinama. Naime, ono što vrijedi za teologiju općenito, pa tako i za svaku teološku disciplinu, vrijedi i za pastoralnu teologiju: svaka disciplina unutar jedne fakultetske institucije nosi – na temelju vlastitih i specifičnih područja – kritičku odgovornost prema drugim disciplinama. Ova knjiga na poseban način pokazuje upravo svijest ta-

kve odgovornosti prema pastoralnoj teologiji i pastoralu općenito. Iako autoru nije prva zadaća promišljati o navedenom odnosu, te iako se na izravan način autor ne posvećuje spomenutoj temi, vidljivo je, ipak, s obzirom na pristup autora različitim područjima djelovanja župne zajednice, da se pastoralna teologija ne želi staviti u poziciju iznad drugih disciplina, nego joj je zadaća podsjetiti iznova sve druge discipline, da svijet i život stvarnoga čovjeka, u njegovu konkretnom »kontekstu«, ne smije izbljedjeti kroz i po različitim pomalo (nekonkretnim) ili pak apstrahirajuće ponekad iznijetim činjenicama u okviru jedne ili druge teološke znanosti, odnosno discipline. Što više, to vrijedi i zbog toga jer znanstveno teorijski se da dokazati, da je teologija zapravo »nakanadno« područje promišljanja. Ona bi bila sekundarna refleksija na praksu koja joj prethodi. Teologija, moglo bi se reći, živi od prioriteta vjerske prakse. Ili, riječima Arensa: »Teološka teorija ima ograničen doseg: ona pročišćava religijski govor, propitkuje kršćansku praksu, podvrgava vjeru otpornosti javnih argumenata i javne kritike. Teološka je teorija međudio između prakse i prakse. Teologija živi u i od praktičnoga konteksta. Ona pronalazi svoju podršku u praktičnim vjerskim tekstovima i činima.« Upravo se zbog toga s pravom nalaze u podnaslovu knjige riječi: pastoralno teološka promišljanja.

3. Pastoralna teologija kao sveobuhvatni teološki projekt. Razmišljajući o mnogim područjima o kojima autor knjige izlaže svoja razmišljanja, smjelo bi se reći da je sva teologija za-

pravo praktična znanost. Naime, svakoj je teologiji naložen odnos prema Riječi Božjoj. Zadaća joj je Riječ Božju omogućiti u svako vrijeme kao događaj! Ona ima zadaću propitivati »znakove vremena« i teološki ih odgovorno tumačiti. Temelj joj je odnos prema iskustvu, prema praksi, u konačnici prema životu. Praktična, pastoralna teologija, u usporedbi s drugim teološkim područjima, kao znanstvena teorija, izričito tematizira novu, upravo sada ostvarujuću praksu Crkve. Pastoralna teologija, u okviru jedne od njezinih zadataka, u ovom kontekstu (pod)sjećanja, može se dati voditi – što je vidljivo i iz povijesti teološkoga učilišta – obilježjima univerzitetskoga poučavanja i napretka. No, ona u sebi ipak mora sačuvati oslobođenost od svrhe, kritičnost i što je moguće više sveobuhvatnost. Kada ovdje spominjem oslobođenost od svrhe, ne mislim prvenstveno na samodostatnost pastoralne teologije samoj sebi, niti mi je cilj takvu oslobođenost protumačiti kao dio one pastoralne teologije koja bi samoj sebi bila svrha. Dapače, radi se daleko više o pokušaju života pastoralne teologije koji bi bio oslobođen svrhe nekoga drugog (pa i) teološkog područja, te života koji ne bi bio vezan ili, pak, ovisan, te na taj način i usmjeren prema određenom (filozofsko-teološkom) području. Čini mi se, upravo u tom smislu, da ova knjiga vodi prema takvom razmišljanju.

ZAKLJUČNE MISLI

Uistinu je teško pisati o jednoj stvarnosti, kao što je župna zajednica, koja je pozvana biti uvijek na putu dinamičnih promjena, koje bi joj omogućile stalni uzajamni i zajednički hod sa svim društvenim i unutarcrkvenim znakovima vremena. Stoga je hrabrost autora bila vidljiva u nakani. Prepoznatljiva struktura svakog poglavlja: pozivanje na relevantne crkvene univerzalne i hrvatske dokumente, kao i izbor suvremenih i uvijek važećih autora ovoga pastoralnog, ali i drugih područja, nadalje sagledavanje cjelokupnog konteksta pojedinih tema o kojima autor razmišlja, te u konačnici prijedlozi i smjernice daljnjih koraka, stvaraju kod čitatelja ozračje sigurnosti i jasnoće promišljanja o različitim područjima. Takva struktura, prepoznatljiva u svakom poglavlju, ne ograničava autora u stručnom i kvalitetnom izlaganju pojedinih područja, gdje su svaka od njih, usuđujem se reći, artikulirana na istoj kvalitetnoj razini.

Hrvatska pastoralna, ali i sveopća teološka javnost, treba ovakvih djela. Unatoč mnogim područjima o kojima je u knjizi riječ, vidljiva je potreba i daljnje promišljanja o tako važnim temama unutar života župne zajednice, a za koja osobno smatram da će, na temelju iznesenih teza unutar ove knjige, biti nastavak ovoga djela.

Ivica Pažin